

ZNANSTVENO SAVJETOVANJE O ŽIVOTU I DJELU HRVATSKOGA
NARODNOG PREPORODITELJA VJEKOSLAVA SPINČIĆA, Ronjgi, 1993.

Najznačajniji Hrvat Istre u XIX. i XX. st. je dr. Juraj Dobrila, porečko-puljski i tršćansko-koparski biskup, vođa prvoga naraštaja narodnih preporoditelja; uz njega, to su bili i dr. Dinko Vitezić i Mate Bastian. Ta se generacija, koja je djelovala od 60-ih do 80-ih godina XIX. stoljeća, držala Strossmayerove južnoslavenske nacionalne ideologije. Drugi naraštaj istarsko-otočnih preporoditelja bio je pravaški usmjeren, u duhu Starčevićevih hrvatskih nacionalnih promišljanja. Predvodili su ga dr. Matko Laginja, Matko Mandić i Vjekoslav Spinčić.

Vjekoslav Spinčić rođen je 23. listopada 1848. god. u Spinčićima (Kastavština), a preminuo je 27. svibnja 1933. god. na Sušaku (današnji istočni dio Rijeke). Bio je svećenik, profesor povijesti i zemljopisa, zastupnik Istarskoga sabora i bečkoga Carevinskog vijeća, publicist s nizom objavljenih radova, među kojima i više knjiga. Posebno je važno i za istraživače njegova djela i Istre s Kvarnerskim otocima uopće – iza sebe je ostavio golemu rukopisnu ostavštinu, koja je uz fondove Istarskoga sabora (1861 – 1918) najvažnije pohranilište izvora za povijest istarsko-kvarnersko-otočnih Hrvata u drugoj polovici XIX. i u prvim desetljećima XX. stoljeća.

U povodu 60. obljetnice smrti toga hrvatskog narodnog preporoditelja Istre Kulturno-prosvjetno društvo "Ivan Matetić Ronjgov" u Ronjgima kod Rijeke (Kastavština), koje djeluje kao Katedra Čakavskoga sabora, i Povijesno društvo Rijeka, dne 19. prosinca 1993. god. priredili su znanstveni skup o Vjekoslavu Spinčiću. Rezultate svojih istraživanja iznijelo je šest znanstvenih i stručnih djelatnika iz Rijeke, Opatije, Senja i Zagreba.

Dr. Petar Strčić, upravitelj Arhiva HAZU u Zagrebu, podnio je uvodni referat "Značenje djela Vjekoslava Spinčića". U toj maloj sintezi P. Strčić je osim sveobuhvatnoga prikaza dao i neke pojedinačne ocjene. Pored općih naznaka o životu i djelu toga velikana, Strčić je upozorio i na elemente koji upućuju na neprolazne Spinčićeve zasluge u učvršćivanju moderne nacionalne svijesti u Hrvata Istre i Kvarnerskih otoka u drugoj polovini XIX. i u početku XX. stoljeća, kada je ovaj najzapadniji hrvatski kraj činio zasebnu cislajtanijsku pokrajinu u okviru Austrijskoga primorja Habsburške Monarhije. Usto, dr. Strčić osobito je istaknuo Spinčićevo publicističko djelovanje, u okviru kojega ima i radova na čije se sadržaje znanstvenici i danas pozivaju.

Prof. dr. Mile Bogović iz Senja, dekan i redovni profesor Visoke bogoslovne škole u Rijeci, u priopćenju pod naslovom "'Slavensko bogoslužje u Istri' Vj. Spinčića (Pula 1913)" analizirao je djelo koje je bitno utjecalo na onodobna razmišljanja o tome važnome segmentu hrvatske prošlosti. Općenito se smatra da su učenici solunske braće na hrvatske prostore stigli upravo preko Istre, u kojoj je nastao niz glagoljaških tekstova i spomenika, a staroslavensko se bogoslužje ovdje sačuvalo sve do u XIX. stoljeće. Tada naglo nestaje, i to pod pritiskom vladajućega talijanaško-talijanskog sloja. Borba za održavanje staroslavenskog bogoslužja, stoga, bila je i borba za očuvanje nacionalnog identiteta Hrvata Istre i Kvarnerskih otoka, čemu je svoj znatni obol dao i prof. Vjekoslav Spinčić.

Prof. dr. Mirjana Strčić, redovni profesor Pedagoškog fakulteta u Rijeci, u radu "Vjekoslav Spinčić kao književni povjesničar", obradila je dio bogate publicističke djelatnosti V. Spinčića, i to na primjeru njegova veoma zapaženoga djela "Crtime iz hrvatske književne kulture Istre"; knjiga je u Zagrebu objavljena 1926. godine. Sadržaj knjige daje prvi temeljiti uvid u tu proble-

matiku, a također je dobar stručni materijal, iako je knjiga bila svojevrsan odgovor na djelo "La coltura letteraria di Trieste ed Istra" (Trst 1913), u kojem se utvrđuje da je "literarna kultura Trsta i Istre *sva talijanska* (potcrtao V. Spinčić), da dakle druge literarne kulture u Istri i Trstu nit nema". Spinčić je objavio kvalitetno djelo u kojem je u pregledu obradio hrvatski doprinos istarskoj kulturi do XIX. st., a za XIX. i XX. st. dao je detaljnije životopisne podatke za niz hrvatskih znanstvenih i kulturnih djelatnika.

Dr. Bosiljka Janjatović, znanstvena savjetnica Instituta za suvremenu povijest u Zagrebu, u priopćenju "Zagrebačko razdoblje Vjekoslava Spinčića" dala je uvid u Spinčićev život i djelovanje u emigraciji. Već tijekom I. svjetskog rata Spinčić i niz drugih hrvatskih prvaka Istre i Kvarnerskih otoka morali su otići iz zavičaja koji je postao ratno područje; dio je krenuo preko fronte na zapad (npr. dr. Dinko Trinajstić), a neki od njih u ostali dio Hrvatske (dio pučanstva iz južne Istre iseljen je, npr., u Moravsku). Spinčić je najviše boravio u Zagrebu, gdje se definitivno nastanio poslije talijanske okupacije Istre 1918. godine. Uglavnom je živio kao gost zagrebačkoga nadbiskupa dr. Antuna Bauera. Manje se angažirao u političkom životu, očito se ne snalazeći u novim uvjetima Kraljevine SHS, a ostavši bez svoje zavičajne podloge. Započeo se više baviti publicistikom, te je dao niz radova, među kojima ima i onih trajnije vrijednosti.

Goran Crnković (Opatija) iz Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU u Rijeci u referatu pod naslovom "Družba sv. Ćirila i Metoda za Istru u doba predsjednikovanja Vjekoslava Spinčića" donio je sažet pogled na veoma važan dio djelovanja ovoga preporoditelja u razdoblju potkraj XIX. i u početku XX. stoljeća. Vladajući talijanaško-talijanski sloj u Istri i na Kvarnerskim otocima započeo je sustavno i organizirano osnivati pučke škole i dječje vrtiće u hrvatskim naseljima; u tome je taj sloj imao izdašnu pomoć organizacija iz Kraljevine Italije. U borbi protiv takvoga oblika denacionalizacije/talijanizacije hrvatske djece hrvatski su se preporoditelji služili raznim sredstvima, a jedan od najvažnijih načina bilo je djelovanje preko spomenutoga udruženja. Osnovano je 1893. god. u Voloskome, prvi njegov predsjednik bio je dr. Dinko Vitezić iz Vrbnika na o. Krku, a nagliji razvoj doživljava za predsjednikovanja Vjekoslava Spinčića, koji je i sâm (neko vrijeme) bio prosvjetni radnik.

Ljubomir Petrović, tajnik Povijesnog društva Rijeka i Kulturno-prosvjetnog društva "Ivan Matetić Ronjgov" (Katedre Čakavskog sabora) u Ronjgima, obradio je pitanje rukopisne ostavštine Vjekoslava Spinčića (referent je svojedobno bio direktor Historijskog arhiva Istre u Pazinu). Naime, Spinčić je bio vrlo svjestan značenja pisanoga dokumenta u teškoj borbi s politički i gospodarski premoćnim talijanaško-talijanskim protivnikom u Istri i na Kvarnerskim otocima. Stoga je od mladih dana započeo skupljati izvore razne vrste. Između dva svjetska rata svoju vrlo veliku rukopisnu ostavštinu darovao je središnjem hrvatskom arhivu u Zagrebu (današnji Hrvatski državni arhiv). Ostavština se, pored ostaloga, sastoji i od deset tisuća primjeraka izvora različite vrste, pa to Spinčićevu ostavštinu ujedno čini i jednom od najvećih u Hrvatskoj uopće. Preko nje se oslikava gotovo cjelokupni život Istre i Kvarnerskih otoka od 60-ih godina XIX. st. pa do Spinčićeve smrti u prvoj polovici XX. stoljeća. Ostavštinu je sredio i o njoj pisao prof. dr. Ivan Beuc, prikazao ju je i dr. Petar Strčić, a sada ju je osvijetlio i Lj. Petrović.

Znanstveno savjetovanje u povodu 60. obljetnice smrti Vjekoslava Spinčića nov je pogled na život Istre i Kvarnerskih otoka u periodu dužem od sedam desetljeća. Upozorilo je i na niz novih, dosad nepoznatih i neproučenih momenata u životu i djelu narodnoga preporoditelja Vjekoslava Spinčića, istaknutoga hrvatskog političara, prosvjetnog djelatnika, književnog povjesničara, publicista i svećenika. Zajedno sa sadržajima ranije održanih savjetovanja o biskupu J. Dobrili, M. Laginji, braći Mati i Ivanu Bastianu, ovaj je skup znatan doprinos boljem poznavanju prošlosti Hrvata Istre i Kvarnerskih otokoa u sudaru s moćnim protivnikom.

Snježana Hozjan

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb

Ivan KAMPUŠ, Zagreb

Tomislav RAUKAR, Zagreb

Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

TAJNIK REDAKCIJE

Ivica PRLENDER

LEKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Zagreb, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet

Ul. Đure Salaja 3

Narudžbe šaljite na navedenu adresu

Cijena ovog broja iznosi 100 kuna

Izdanje časopisa sufinancira

Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Pergošićeva 8 – Zagreb

Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, svibanj 1995.

Uvez: GRAFOUVEZ, HBZ 41 – Velika Gorica